

C-212/20. sz. ügy**Az előzetes döntéshozatal iránti kérelemről a Bíróság eljárási szabályzata
98. cikkének (1) bekezdése alapján készített összefoglalás****A benyújtás napja:**

2020. május 12.

A kérdést előterjesztő bíróság:

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (Lengyelország)

Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat kelte:

2020. január 22.

Felperesek:

M. P.

B. P.

Alperes:

Az „A.” S.A. közvetítésével tevékenységet folytató „A.”

Az alapeljárás tárgya

Az alperes részére a kölcsönszerződésben foglalt, a kölcsön törlesztőrészelei összegének valorizációjára és a felperesek tartozásának összegére vonatkozó tisztességtelen feltételek alapján jogalap nélkül kifizetett összegek jogcímén 50 000 PLN megfizetése iránti kérelem.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgya és jogi alapja

A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK irányelv (a továbbiakban: 93/13 irányelv) 3. cikkének (1) bekezdése, 4. cikkének (1) bekezdése és 5. cikke

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

1. A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv 3. cikke (1) bekezdésének, 4. cikke (1) bekezdésének és 5. cikkének, valamint preambulumbekendéseinek fényében, amelyek előírják, hogy a szerződéseket egyszerű, érthető nyelven kell megfogalmazni, valamint kétség esetén a fogyasztó számára legkedvezőbb értelmezést kell irányadónak elfogadni, a külföldi pénznemben indexált kölcsönszerződésben a külföldi pénznem vételi és eladási árfolyamát megállapító szerződéses rendelkezést egyértelműen kell-e megfogalmazni, vagyis oly módon, hogy az adós/fogyasztó ezen árfolyamot adott nap tekintetében önállóan meg tudja állapítani, vagy a fentiekben említett irányelv 4. cikkének (1) bekezdésében említett szerződéstípusra, a szerződés hosszú távú (több évtizedes) jellegére, valamint arra tekintettel, hogy a külföldi pénznemben kifejezett összeg állandóan (bármikor) változhat, a szerződéses rendelkezés általánosabb jelleggel, azaz a külföldi pénznemben kifejezett összeg piaci értékére hivatkozva is megfogalmazható, ami nem teszi lehetővé a fentiekben említett irányelv 3. cikkének (1) bekezdése értelmében a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenség létrejöttét a fogyasztó kárára?
2. Az első kérdésre adott igenlő válasz esetén a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv 5. cikke, valamint preambulumbekendéseinek fényében értelmezhető-e úgy az olyan a külföldi pénznem vételi és eladási árfolyamának a hitelező (bank) általi rögzítésére vonatkozó szerződési feltétel, hogy a szerződéssel kapcsolatos kétségek esetén a fogyasztó számára kedvező megoldást kell találni, és abból kell kiindulni, hogy a szerződés a külföldi pénznem vételi és eladási árfolyamát nem szabadon, hanem a szabadpiaci árfolyam alapján állapítja meg, különösen abban a helyzetben, amikor a külföldi pénznem vételi és eladási árfolyamát megállapító szerződéses rendelkezéseket mindkét fél hasonlóképpen értelmezte, vagy az adós/fogyasztó a szerződés megkötésének és teljesítésének időpontjában nem érdeklődött a megtámadott rendelkezés iránt, így a szerződés tartalmával annak megkötésekor, illetve annak egész időtartama alatt nem foglalkozott?

A hivatkozott közösségi jogi rendelkezések

93/13 irányelv: (20) preambulumbekendés, a 3. cikk (1) bekezdése, a 4. cikk (1) bekezdése, 5. cikk.

A hivatkozott nemzeti rendelkezések

Kodeks cywilny – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. (a polgári törvénykönyvről szóló, 1964. április 23-i törvény) (Dz. U., 16. szám 93. alszám, későbbi módosításokkal együtt, továbbiakban kc)

65. cikk

1. § Az akaratnyilatkozatot a társadalmi együttélési elveknek és a szokásoknak megfelelően kell értelmezni, figyelembe véve azokat a körülményeket, amelyek között azt kifejezték.

2. § A szerződésben azt kell keresni, hogy mi volt a felek közös szándéka, illetve célja, nem pedig a kifejezések szó szerinti értelmét.

353¹. cikk

A szerződést kötő felek a jogviszonyt a szándékuknak megfelelően szabadon alakíthatják, feltéve, hogy a szerződés tartalma vagy célja nem ellentétes a jogviszony jellegével (természetével), jogszabállyal vagy a társadalmi együttélés szabályaival.

385¹. cikk

1. § A fogyasztói szerződés egyedileg meg nem tárgyalt rendelkezései nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, ha azok a fogyasztó jogait és kötelezettségeit a jóerkölcsbe ütköző és a fogyasztó érdekeit súlyosan sértő módon állapítják meg (tilos szerződési feltételek).

Ez nem vonatkozik a felek főszolgáltatásaira –különösen az árra vagy a díjazásra – vonatkozó rendelkezésekre, ha azok egyértelműen vannak megfogalmazva.

2. § Ha az 1. § alapján a szerződés valamely rendelkezése nem jelent kötelezettséget a fogyasztóra nézve, a szerződés többi része továbbra is köti a feleket.

3. § Egyedileg meg nem tárgyaltak minősülnek azok a szerződéses rendelkezések, amelyek tartalmára a fogyasztó nem volt tényleges befolyással. Ez különösen olyan szerződéses rendelkezésekre vonatkozik, amelyek a másik szerződő fél által a fogyasztónak javasolt szerződésmintából származnak.

4. § Annak bizonyítása, hogy valamely rendelkezést egyedileg megtárgyaltak, az erre hivatkozó felet terheli.

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (a bankokról szóló, 1997. augusztus 29-i törvény) (egységes szerkezetbe foglalva: Dz. U. 2019, 2357. tétel):

A 69. cikk hatályos változatában

(1) A kölcsönszerződés alapján a bank kötelezettséget vállal arra, hogy a szerződésben meghatározott időtartamra az adós rendelkezésére bocsátja a pénzeszközök megállapított célhoz kötött összegét, az adós pedig vállalja, hogy ezt az összeget a szerződésben meghatározott feltételek szerint használja fel, a felhasznált kölcsön kamatokkal növelt összegét megszabott határidőkön belül visszafizeti, és a nyújtott kölcsön után jutalékot fizet.

(2) A kölcsönszerződést írásban kell megkötni, és különösen a következőket kell tartalmaznia:

- 1) szerződő felek neve;
- 2) a kölcsön összege és pénzneme;
- 3) a kölcsön célja;
- 4) a kölcsön visszafizetésének módja és határidői;
 - 4a) a lengyel pénznemtől eltérő pénznemben nyilvántartott kölcsönszerződés esetében különösen a kölcsön összege és részletei kiszámításának alapját jelentő átváltási árfolyam megállapításának szabályai, a tőke-, illetve kamattörlesztések módjaira és határideire vonatkozó általános szabályok, valamint a kölcsön kifizetésének vagy törlesztésének pénznemére való átszámítás szabályai;
- 5) a kölcsön kamatának mértéke és a kamat módosításának feltételei;
- 6) a kölcsön törlesztése biztosításának módjai;
- 7) a banknak a kölcsön felhasználásának és törlesztésének ellenőrzésével kapcsolatos jogosultságai;
- 8) a pénznek az adós rendelkezésére bocsátásának határidői és módjai;
- 9) a jutalék összege, amennyiben a szerződés arról rendelkezik;
- 10) a szerződés módosításának és megszüntetésének feltételei.

(3) A lengyel pénznemtől eltérő pénznemben nyilvántartott kölcsönszerződés esetében az adós közvetlenül ebben a pénznemben teljesítheti a tőke-, illetve kamattörlesztést, és előtörlesztheti a kölcsön teljes vagy részösszegét. Ebben az esetben a kölcsönszerződés meghatározza a kölcsön törlesztésére szolgáló pénzeszközök gyűjtésére szolgáló számla megnyitásának és vezetésének szabályait, valamint az e számlán keresztül történő törlesztés feltételeit is.

A 69. cikknek a szerződés megkötésének időpontjában, azaz 2008. május 16-án hatályos szövege:

(1) A kölcsönszerződés alapján a bank kötelezettséget vállal arra, hogy a szerződésben meghatározott időtartamra az adós rendelkezésére bocsátja a

pénzeszközök megállapított célhoz kötött összegét, az adós pedig vállalja, hogy ezt az összeget a szerződésben meghatározott feltételek szerint használja fel, a felhasznált kölcsön kamatokkal növelt összegét a megszabott határidőkön belül visszafizeti, és a nyújtott kölcsön után jutalékot fizet.

(2) kölcsönszerződést írásban kell megkötni, és különösen a következőket kell tartalmaznia:

- 1) szerződő felek,
- 2) a kölcsön összege és pénzneme,
- 3) a kölcsön célja,
- 4) a kölcsön visszafizetésének módja és határidői,
- 5) a kölcsönkamart mértéke és a módosításának feltételei,
- 6) a kölcsön törlesztése biztosításának módjai,
- 7) a banknak a kölcsön felhasználásának és törlesztésének ellenőrzésével kapcsolatos jogosultságai,
- 8) a pénznek az adós rendelkezésére bocsátásának határidei és módjai,
- 9) a jutalék összege, amennyiben a szerződés arról rendelkezik,
- 10) a szerződés módosításának és megszüntetésének feltételei.

A 111. cikknek a szerződés megkötésének időpontjában, azaz 2008. május 16-án hatályos szövege:

(1) A bank a tevékenysége végzésének helyén általánosan hozzáférhető módon köteles közzétenni:

- 1) a bankszámlákon lévő pénzüsszegekre, kölcsönökre és kölcsönökre alkalmazandó kamatlábakat,
- 2) az alkalmazott jutalék mértékét és a beszedett díjak összegét,
- 3) a kamattőkésítésének határidejét,
- 4) az alkalmazott átváltási árfolyamokat,
- 5) az utolsó vizsgált időszakra vonatkozó mérleget a könyvvizsgálói jelentéssel együtt,
- 6) a bank igazgatótanácsának és felügyelőbizottságának összetételét,

7) a határokon átnyúló átutalások végrehajtásának feltételeire vonatkozó információkat,

8) a bank vagy szervezeti egysége nevében kötelezettségvállalásra feljogosított személyek nevét,

9) a 6a. cikk (1) bekezdésében említett gazdasági szereplőkre, illetve külföldi gazdasági szereplőkre vonatkozó információkat, amennyiben az e rendelkezésben említett tevékenységeknek a bank szervezeti egységének javára történő végrehajtása során hozzáférést kapnak a banktitok körébe tartozó információkhoz.

(2) A hitelszövetkezetek az (1) bekezdésben említett információkon felül kötelesek továbbá a tevékenységi területét, valamint az együttműködő bankot megadni.

Ustawa o Narodowym Banku Polskim z dnia 29 sierpnia 1997 r. (a lengyel nemzeti bankról szóló, 1997. augusztus 29-i törvény) (egységes szerkezetbe foglalva: Dz. U. 2019, 1810. tétel):

1. cikk

A lengyel nemzeti bank (a továbbiakban: NBP) a Lengyel Köztársaság központi bankja.

24. cikk

(1) Az NBP (lengyel nemzeti bank) a minisztertanács által meghatározott monetáris politikát a tanáccsal egyetértésben hajtja végre.

(2) A zloty külföldi pénznemhez viszonyított árfolyama meghatározásának módját a minisztertanács a tanáccsal egyetértésben állapítja meg.

(3) Az NBP (lengyel nemzeti bank) közzéteszi az aktuális devizaárfolyamokat, valamint az egyéb devizaértékek árfolyamát.

A tényállás és az alapeljárás rövid bemutatása

1. 2008. május 16-án B. P. és M. P. fogyasztói minőségben eljáró adósokként a rendelkezésükre bocsátott szerződésminta alapján jelzálogfedezetű kölcsönszerződést kötöttek az (A) S.A. Spółka Akcyjna-val. A szerződés alapján a bank vállalta, hogy 460 000 PLN-t bocsát az adósok rendelkezésére. A kölcsönt külföldi pénznemhez (CHF) kötötték. A kölcsön futamideje 480 hónap volt, a kamatot a LIBOR 3M (CHF) referencia-kamatláb és a bank 1,20 százalékpontos rögzített árrés összegeként állapították meg. A kölcsön összegét 3 részletben az alperes bank által meghatározott vételi árfolyamon folyósították a felpereseknek. 2013. január 10-én a felek szerződésmódosító megállapodást kötöttek, amely lehetővé tette az adósok részére rendelkezésre bocsátott, külföldi pénznemben indexált kölcsön CHF külföldi pénznemben való törlesztését, amely pénznemben

a kölcsönt indexálták. Az ilyen módosító megállapodás megkötésének lehetősége 2009 óta állt fenn.

2. A bank kölcsönökre vonatkozó szabályzata szerint a külföldi pénznemben indexált kölcsön olyan kölcsön, amelynek kamatát a PLN-től eltérő pénznemhez kapcsolódó referencia-kamatláb alapján határozzák meg, és amely kölcsön folyósítására, illetve törlesztésére a külföldi pénznem PLN-hez viszonyított árfolyama alapján PLN-ben kerül sor (2. § 2. pontja). A táblázat meghatározása szerint a külföldi pénznemek banknál irányadó kamatlábainak táblázatát jelenti (2. § 12. pontja). A külföldi pénznemben indexált kölcsönök esetében a kölcsön törlesztése PLN-ben a kölcsön folyósításának időpontjában hatályos árfolyamnak megfelelően a vételi árfolyamnál nem alacsonyabb árfolyamon történt. A kölcsön részletekben történő folyósítása esetén az árfolyam nem lehet alacsonyabb, mint az egyes részletek folyósításának időpontjában hatályos táblázatban előírt vételi árfolyam. A kölcsön alapján visszafizetendő összeg devizában van meghatározva, és a kölcsön folyósításakor alkalmazott árfolyamnak megfelelően lett kiszámolva (7. § (4) bekezdése). A szabályzatnak megfelelően a valutához kötött kölcsönök esetében a törlesztendő kölcsön törlesztőrészletei devizában lettek meghatározva, és azt a törlesztőrészlet esedékességének napján az (1) bekezdésben említett bankszámláról a banknál a törlesztőrészlet esedékességének napját megelőző munkanap végén irányadó eladási árfolyam alapján emelik le (9. § (2) bekezdése).
3. A külföldi pénznemben indexált jelzálogfedezetű kölcsönszerződés igénylésével összefüggésben a felperesek aláírtak egy nyilatkozatot, amely szerint teljes mértékben tisztában voltak az árfolyamkockázattal, lemondtak arról a lehetőségről, hogy a kölcsönt PLN-ben vegyék fel, és a CHF-ben indexált kölcsönt felvétele mellett döntöttek, (A) szabályzatának külföldi pénznemben indexált kölcsönökre vonatkozó rendelkezéseit megismerték, valamint hogy tájékoztatást kaptak arról, hogy az aktuális devizaárfolyam a bank irodáiban elérhető. Ezenkívül a felperesek elismerték, hogy tudomásuk volt arról, hogy az árfolyamkockázat hatással van az (A) bankkal szemben fennálló kötelezettség és a kölcsön törlesztőrészleteinek összegére, hogy a kölcsönt a szabályzatban foglalt szabályok alapján PLN-ben fizetik ki, valamint hogy a kölcsön alapján visszafizetendő összeg külföldi pénznemben került meghatározásra; a kölcsön törlesztőrészletei külföldi pénznemben kerültek meghatározásra, és azokat a szabályzatban foglalt szabályok alapján PLN-ben kell visszafizetni. Az adósok a kölcsönkérelem, a szerződés, a szabályzat és a szerződésmódosítás összes oldalát parafálták. A felperesek elolvasták a szerződést, és átnézték a szabályzatot anélkül, hogy annak tartalmával alaposan megismerkedtek volna.
4. Az 2008. május 16. és 2014. október 10. közötti időszakban esedékes törlesztőrészletek összege 95 491,32 PLN volt, feltételezve, hogy a kölcsön indexálási záradék nélküli PLN kölcsön, külföldi pénznemhez indexált kölcsönhöz hasonló kamattal, azaz a LIBOR 3M + árréssel. A felperesek által a szerződés alapján fizetett összeg és azon összeg közötti különbség, amelyet az indexálásra vonatkozó, vitatott szerződéses feltételek figyelmen kívül hagyásának esetén fizettek volna, a felperesek javára 50 492,46 PLN-t tesz ki.

5. A bank táblázatában alkalmazott átváltási árfolyamok piaci árfolyamok voltak, a különböző bankok árfolyamainak egymástól jelentősen el nem térő különbségei pedig a bankközi piacon alkalmazott vételi és eladási árak közötti különbségeknek tudhatók be. A vételi és eladási árfolyam bank általi alkalmazása annak szükségességéből fakad, hogy a nyitott devizapozíció korlátozásával garantálja a rábízott pénzeszközök biztonságát. Az árfolyamkockázat kiküszöbölésének alapvető módja az, hogy a bank a bankközi piacon svájci frankban történő finanszírozást biztosít.
6. A kölcsön azon összege, amelyet a felpereseknek akkor kellett volna fizetniük, ha a PLN kölcsönszerződést az arra irányadó kamattal kötötték volna (176 584,79 PLN), és azon összeg közötti különbség, amelyet a felperesek 2008. május 16. és 2014. október 10. között a szerződés alapján fizettek volna (145 983,78 PLN), a felperesek hátrányára 30 601,01 PLN-t tesz ki. 2017. február 11-én ez a különbség a felperesek hátrányára 24 803,31 PLN volt.
7. A keresettel érintett időszakban a CHF-ben indexált kölcsön törlesztőrészelei többnyire alacsonyabbak voltak, mint a PLN kölcsön esetében, a CHF-ben indexált kölcsön esetében ugyanakkor a tőketörlesztés időtartama többszöröse a PLN kölcsönhöz képest. Például az egyenlő törlesztőrészek 6 hónapos időszakonkénti szelektív elemzése alapján megállapítható, hogy például 2009 júliusában a CHF-ben indexált kölcsön havi törlesztőrészele 1825,06 PLN volt, amelyből 991,92 PLN-t, vagyis a törlesztőrészlet több mint 54%-át a tőke tette ki, míg a PLN kölcsön törlesztőrészele 2485,27 PLN volt, amelyből 288,73 PLN-t, vagyis a törlesztőrészlet több mint 11%-át tette ki a tőke. 2010 januárjában a CHF-ben indexált kölcsön törlesztőrészele 1712,60 PLN volt, amelyből 965,73 PLN-t, vagyis a törlesztőrészlet több mint 56%-át a tőke tette ki, a PLN kölcsön törlesztőrészele pedig 2357,96 PLN volt, amelyből 255,56 PLN-t, vagyis a törlesztőrészlet több mint 10%-át tette ki a tőke. Ezt követően, 2013 januárjában a CHF-ben indexált kölcsön törlesztőrészele 2019,29 PLN volt, amelyből 1299,12 PLN-t, vagyis a törlesztőrészlet több mint 64%-át a tőke tette ki, míg a PLN kölcsön törlesztőrészele 2396,93 PLN volt, amelyből a tőke 298,60 PLN-t, azaz a törlesztőrészlet több mint 12%-a tette ki. Ezzel szemben 2014 januárjában a CHF-ben indexált kölcsön törlesztőrészele összege 2030,99 PLN volt, amelyből 1320,26 PLN-t, vagyis a törlesztőrészlet több mint 65%-át a tőke tette ki, a PLN kölcsön törlesztőrészele 1928,45 PLN volt, amelyből a tőke 484,85 PLN-t, azaz a törlesztőrészlet több mint 25%-át tette ki. Végül 2014 júliusában a CHF-ben indexált kölcsön törlesztőrészele 2041,59 PLN volt, amelyből 1362,16 PLN, vagyis a törlesztőrészlet több mint 66%-át a tőke tette ki, a PLN kölcsön törlesztőrészele 1938,79 PLN volt, amelyből 537,15 PLN-t, vagyis a törlesztőrészlet több mint 27%-át tette ki a tőke.

Az alapeljárás feleinek alapvető érvei

1. A felperesek a szerződési feltételek tisztességtelen volta megállapításának alapjaként arra hivatkoznak, hogy az alperes a devizakölcsönök és a külföldi

pénznemhez kötött kölcsönök árfolyamainak banki táblázatában teljesen önkényesen határozta meg a külföldi pénznem (CHF) vételi és eladási árfolyamát. Ezenkívül a felperesek arra is hivatkoznak, hogy sem a szerződés, sem pedig a szabályzat nem tartalmaz rendelkezéseket azon érték mércéje megállapításának módjára vonatkozóan, amely alapján a CHF vételi és eladási árfolyama meghatározásra kerülhetne. Az árfolyamot a bank a táblázatában a bankközi piaci árfolyam alapján határozza meg oly módon, hogy a vételi vagy az eladási árfolyam a bankközi árfolyamtól egyik vagy másik irányba térjen el, amiről a bank igazgatótanácsa határoz, és a fogyasztók nem befolyásolják a külföldi pénznem vételi és eladási árfolyamának meghatározását. Következésképpen az alperes azzal, hogy tisztességtelen kikötés alapján állapította meg a visszafizetendő összeget és a törlesztőrészletek összegét, jogellenesen járt el, és vissza kell fizetnie a jogalap nélkül kapott összegeket. Az érvényesített követelést az alperes által a kölcsön törlesztése címén kapott összegek és a tisztességtelen feltételek hiányában fizetendő összegek közötti különbség képezi.

2. Az alperes bank válaszában kifejtette, hogy a felperesek több mint 8 éven keresztül nem vitatták sem a kölcsönszerződés, sem annak egyes rendelkezéseinek érvényességét, a kölcsönszerződést teljesítették, és részesültek az abból származó gazdasági előnyökből, hogy PLN kölcsön helyett a kölcsön e formáját választották. A fogyasztó érdekeinek megsértésére való hivatkozás egy olyan pénzügyi döntés hatásainak megkerülésére irányuló kísérletnek minősül, amely már nem biztosította a várt előnyöket. A bank szerint az indexálási záradékot nem lehet a kc 385¹. cikkével való összeegyeztethetőségét illetően vizsgálni, mivel azt a felek egyedileg tárgyalták meg, nem tartalmaz jó erkölcsbe ütköző rendelkezéseket, és nem sérti a fogyasztó érdekeit, valamint a bank nem önkényesen határozza meg az átváltási táblázatot, és a CHF vételi és eladási árfolyama az alperes árfolyamtáblázataiban megfelelt a piaci értékeknek. A bank ezenkívül jelezte, hogy a banktörvény 111. cikke alapján köteles az általa alkalmazott árfolyamokat bármely szerződéses jogviszonytól és bármely szerződésmintától függetlenül közzétenni, és a szerződés megkötésének időpontjában nem volt olyan szabályozás, amely arra kötelezte volna a bankokat, hogy határozzák meg az árfolyamok rögzítésére vonatkozó pontos mutatókat és matematikai modelleket. Hozzátette, hogy az árfolyamokat, amelyek a másodperc töredéke alatt változnak, banktól független, globális piaci mutatók alapján állapítják meg, az árfolyamkezelési politika pedig a Komisja Nadzoru Finansowego (pénzügyi felügyeleti bizottság, Lengyelország) ellenőrzése alá tartozik.
3. Az alperes hozzátette, hogy az S ajánlás 2009 áprilisától történő végrehajtásával a szabályzatban rögzítette, hogy a devizaárfolyamok a következők figyelembevételével kerülnek megállapításra: az NBP (lengyel nemzeti bank) által közzétett deviza-középfolyamok, a devizapiac aktuális helyzete, a bank aktuális devizapozíciója és az árfolyamok változásának várható iránya.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem indokolásának rövid összefoglalása

- 1 A 93/13 irányelvnek, amely átültetésének kifejeződése a lengyel jogrendben többek között a kc 385¹. cikke, a lengyel jog fent hivatkozott rendelkezéseinek, valamint a Bíróság különösen az ezen irányelv 5. cikkére vonatkozó ítélkezési gyakorlatának, és a C-186/16., C-96/14. és C-26/13. sz. ügyekben hozott ítéleteknek az elemzése nem adott választ a kérdést előterjesztő bíróságnak.
- 2 A bíróság első kétségei arra vonatkoznak, hogy a 93/13 irányelv 3. cikke (1) bekezdésének, 4. cikke (1) bekezdésének és 5. cikkének, valamint a bankokról szóló törvény szerződés megkötésének időpontjában hatályban lévő 69. és 111. cikkének fényében megkövetelhető-e a banktól, hogy a külföldi pénznem vételi és eladási árfolyamát a külföldi pénznemben indexált kölcsönszerződésben meghatározó szerződési feltétel teljesen egyértelmű módon legyen megfogalmazva, vagyis oly módon, hogy az adós/fogyasztó ezen árfolyamot adott nap tekintetében önállóan meg tudja állapítani, figyelembe véve e szerződés jellegét, a szerződés megkötésének időpontjában hatályos nemzeti szabályokat, illetve fennálló szokásokat. A szerződés aláírásának időpontjában nem volt olyan rendelkezés, amely előírta volna a külföldi devizaárfolyamok megállapítására vonatkozó szabályok meghatározását, és a banktörvény 69. cikke (2) bekezdésének akkoriban hatályos változata a kölcsönszerződés írásbeli formáját követelte meg, és felsorolta, hogy különösen mi határozza meg az ilyen szerződést (például a kölcsön összege és pénzneme, a kölcsön célja, a kölcsön visszafizetésének módja és határidői, valamint a kölcsönkamat mértéke és a módosításának feltételei). A helyzet 2011. augusztus 26-án változott meg, azaz több mint 3 évvel a szerződés megkötését követően, amely időpontban a banki törvény 69. cikke (2) bekezdésének 4a. pontja hatályba lépett, amely szerint a lengyel pénznemtől eltérő pénznemben nyilvántartott kölcsönszerződés esetében az ilyen szerződésnek tartalmaznia kell különösen a kölcsön összege és részletei kiszámításának alapját jelentő átváltási árfolyam megállapítására, a tőke-, illetve kamattörlesztések módjaira és határideire vonatkozó általános szabályokat, valamint a kölcsön kifizetésének vagy törlesztésének pénznemére való átszámítás szabályait. E rendelkezés azonban nem zárta ki a bank külföldi pénznemben nyilvántartott összeg meghatározásával kapcsolatos lehetőségét, mivel kizárólag az átváltási árfolyamok megállapítására vonatkozó részletes szabályok és határidők meghatározásának kötelezettségét írta elő. A 4a. ponttal kiegészített törvény indokolásának tervezete többek között jelezte, hogy e pont hozzáadása következtében az adós már a kölcsönszerződés szakaszában megfelelő tájékoztatást kap a banktól a kölcsön visszafizetésével kapcsolatos, számára kulcsfontosságú szabályokról. E megoldásnak köszönhetően a bankok az úgynevezett „spread” összege tekintetében versenyezni fognak egymással. A kérdést előterjesztő bíróság megállapítja, hogy a nemzeti jogban nincs olyan rendelkezés, amely előírná, hogy hogyan kell meghatározni az átváltási árfolyamokat, ami a szabad piaci körülményekre tekintettel célszerűnek tűnik.
- 3 Ebben az összefüggésben a kérdést előterjesztő bíróság felhívja a figyelmet, hogy azon lehetőség értékelésekor, hogy az átváltási árfolyamok megállapítására

vonatkozó szabályokat egyértelműen fogalmazzák-e meg, nem lehet figyelmen kívül hagyni az árfolyamok NBP (lengyel nemzeti bank) általi megállapítására vonatkozó, a szerződés megkötésének időpontjában hatályos szabályokat. Az NBP (lengyel nemzeti bank) igazgatótanácsának az érvényes devizaárfolyamok számítási módjáról és bejelentéséről szóló, 2002. szeptember 23-i 51/2002. sz. határozata 2. §-a 1. pontjának megfelelően ugyanis az euró és az USD esetében a deviza középárfolyamokat PLN-ben az úgynevezett „jegyzés” alapján kell kiszámítani. A jegyzés azt jelenti, hogy „a bankközi valutapiacra (a PLN tekintetében lebonyolított »spot« ügyletekkel) elért forgalom alapján a pénzügyi kereskedelmi engedélyre pályázó bankok jegyzékéből” naponta 10 ilyen bankot kérdeznek meg az e bankokban alkalmazott euró és USD PLN-hez viszonyított vételi és eladási árfolyamairól. A 2. pont szerint a CHF-hez hasonló következő devizaárfolyamok az eurónak az 1. pont alapján a PLN-hez viszonyítva kiszámított árfolyama és az euró egyes devizákhoz viszonyított 11 órás piaci árfolyamai alapján kerültek kiszámításra. Az alperes bank szerepelt a pénzügyi kereskedelmi engedélyre pályázó bankok jegyzékében, ami az jelenti, hogy az alperes bank táblázatában szereplő devizaárfolyamok az NBP (lengyel nemzeti bank) árfolyama megállapításának alapjául szolgáltak. Hozzá kell tenni, hogy az NBP (lengyel nemzeti bank) mint törvényi és alkotmányos (a Lengyel Köztársaság alkotmányának 227. cikke) felhatalmazással rendelkező, a pénzügyi, és – ami a legfontosabb – a monetáris politikát végrehajtó szervezet 18 év alatt, azaz a megkötött szerződés időtartamánál rövidebb idő alatt, három alkalommal módosította az átváltási árfolyamok megállapítására vonatkozó szabályokat.

- 4 Felmerül tehát a kérdés, hogy az indexált kölcsönszerződés több éves jellegére és a devizapiac előre nem látható változásaira tekintettel egyáltalán elvárható-e az alperestől, hogy egyértelműen és pontosan határozza meg a devizaárfolyam megállapításának szabályait, vagy a szolgáltatás jellegére tekintettel a 93/13 irányelv 4. cikke (1) bekezdésének megfelelően hivatkozni lehet a piaci árfolyam általánosabb fogalmára, különösen mivel a banknak a devizaárfolyam – piaci értékek korlátai közötti – megállapításával kapcsolatos esetleges mozgástere gazdasági szempontból a fogyasztó kárára nem eredményez a fentiekben említett irányelv 3. cikkének (1) bekezdése szerinti jelentős egyenlőtlenséget. Ezt a kétséget megerősíti az alperes által a banktörvény 69. cikke (2) bekezdése 4a. pontjának bevezetését követően alkalmazott szabályzat. Amint azt az alperes hozzátette, az említett törvénymódosítás óta a szabályzat szerint a devizaárfolyamok a következők figyelembevételével kerülnek megállapításra: az NBP (lengyel nemzeti bank) által közzétett deviza-középárfolyamok, a devizapiac aktuális helyzete, a bank aktuális devizapozíciója és az árfolyamok változásának várható iránya. A szabályzat ilyen megfogalmazása, bár előírja a devizaárfolyam megállapításának kritériumait, a nem egyértelmű és pontatlan szabályok miatt valójában megakadályozza a devizaárfolyamának megállapítását.
- 5 Amennyiben úgy kell tekinteni, hogy az árfolyamok megállapításának szabályaira vonatkozó szerződési feltétel a külföldi pénznemben indexált kölcsönszerződés esetében bizonyos fokú általánossággal bír és a piaci árfolyamra utal, további kétség merül fel azzal kapcsolatban, hogy értelmezhető-e úgy a külföldi pénznem

vételi és eladási árfolyamának a hitelező (bank) általi megállapítására vonatkozó szerződéses kikötés, hogy a fogyasztó javára oldja fel a szerződéssel kapcsolatos kételyeket, és hogy ez alapján megállapítható, hogy a szerződés a vételi és eladási árfolyamokat nem teljesen önkényesen, hanem piaci alapon határozza meg.

- 6 Ebben az összefüggésben meg kell határozni, hogy a 93/13 irányelv preambulumbekzdéseinek és 5. cikkének megfelelően kiküszöbölhető-e a külföldi pénznem megállapítására vonatkozó szabályokat meghatározó szerződési feltétel kétértelműsége anélkül, hogy a vitatott szerződési feltételt törölni kellene. E megoldásra utalhat a szerződési feltételek fogyasztó javára történő, a fentiekben említett irányelv 5. cikke szerinti értelmezésének lehetősége és az említett irányelv 6. cikke alapján tisztességtelennek minősített feltétel kizárásának lehetősége közötti megkülönböztetés. Az akaratnyilvánítások és szerződések nemzeti jogrendben történő értelmezésének kérdését a kc 65. cikke szabályozza, amely az akaratnyilvánítás körülményei között a társadalmi együttélési elveket és a szokásokat, a szerződések esetében pedig a felek egybehangzó szándékát és a szerződés célját veszi viszonyítási alapul. Lényegében tehát arról van szó, hogy törölhető-e a fogyasztóval kötött szerződés nem egyértelmű rendelkezése a felek egybehangzó szándékának és a szerződés céljának értelmezése útján, vagy az ilyen szerződési feltétel a kc 385¹. cikke értelmében mintegy automatikusan hatálytalannak minősíthető. Ez a felperesek állításainak összefüggésében a tekintetben bír jelentőséggel, hogy a felperesek a szerződés megkötésének időpontjában azt gondolták, hogy az átszámításhoz objektív árfolyamot, például az NBP (lengyel nemzeti bank) árfolyamát fogják alkalmazni, valamint az alperes állításai tekintetében, aki megállapította, hogy az általa alkalmazott árfolyam piaci árfolyam, nem pedig önkényesen megállapított árfolyam.
- 7 A kétség a szerződési feltétel tisztességtelen jellegének értékelése keretében lefolytatott eljárásra is vonatkozik. A nemzeti hatóságok (Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów [a verseny- és fogyasztóvédelmi hivatal, Lengyelország], Rzecznik Finansowy [pénzügyi ombudsman, Lengyelország]) által képviselt álláspont és a nemzeti bíróságok ítélezési gyakorlata alapján képviselhető az a nézőpont, hogy annak értékelése, hogy a külföldi pénznemben indexált kölcsönszerződés külföldi pénznem vételi és eladási árfolyamának megállapítására vonatkozó szerződési feltétele a 93/13 irányelv fényében tisztességtelennek minősül-e, kizárólag a szerződés szövege alapján végezhető el. Márpedig a Bíróság ítéletei (a C-421/14. sz. ügyben 2017. január 26-án hozott ítéletének és az ott hivatkozott, 2009. június 4-i Pannon GSM ítéletének [C-243/08, EU:C:2009:350, 39. pont], valamint 2013. március 14-i Aziz kontra Catalunya Caixa ítéletének [C-415/11]) fényében valamely szerződési feltételt az összes releváns ténybeli elemre tekintettel kell értékelni. Az ilyen ügyekben a szerződéses rendelkezések ugyan azonosak vagy hasonlóak, a feleknek a szerződés megkötésének időpontjában kifejtett tevékenységével kapcsolatos körülmények azonban megalapozzák azt a kérdést, hogy valamely szerződési feltétel tisztességtelennek minősítése szempontjából a következő kérdések kulcsfontosságúak-e: a) a szerződés teljesítése a szerződés megkötésének időpontjában fennálló körülmények visszaállítása céljából; b) a közvetlenül

külföldi pénznemben való törlesztést lehetővé tevő szerződésmódosítás aláírásának elmulasztása; c) a vitatott szerződéses feltételek hatása a fogyasztó szerződéskötési szándékára; d) a vitatott szerződési feltétel fogyasztó általi megértése; vagy e) a fogyasztó érdeklődésének hiánya a vitatott szerződési feltétel irányában a szerződés megkötése és teljesítése során, amelynek részeként a szerződés tartalmával annak megkötésekor, illetve annak egész időtartama alatt nem foglalkozott. E kételyek a C-415/11. és C-421/14. sz. ügyekben hozott ítéletben kialakított álláspontból erednek, amely ítéletben megállapításra került, hogy a jóhiszeműség elvével ellentétes az, ha a szerződéses rendelkezések olyan módon határozzák meg a jogok és kötelezettségek megoszlását, amelyet a felek nem fogadtak el a felek közötti tisztességes tárgyalások során. A kérdést előterjesztő bíróság szerint a szerződéskötés körülményeinek – köztük a felek a szerződés teljesítése során alkalmazásra kerülő külföldi devizaárfolyamok meghatározására vonatkozó közös szándékának – értékelését a Bíróság C-415/11. és C-421/14. sz. ügyekben hozott ítéletében kialakított álláspont fényében kell elvégezni. E körülmények között a kérdést előterjesztő bíróság úgy véli, hogy a feleknek a szerződés megkötésének időpontjában kifejtett tevékenységével kapcsolatos, a fenti a)–e) pontban említett körülményeknek a jelentősége nem elhanyagolható.

- 8 A fenti kétségek alapján ugyanis tisztázható az a kérdés, hogy valamely szerződési feltétel elfogadásra kerül-e. Különösen a szerződés teljesítésének kérdése, az, hogy a devizaárfolyamnak megállapítására vonatkozó szabályoknak nem tulajdonítunk jelentőséget vagy a szerződés teljes időtartama alatt annak megismerésének elmulasztása, arra enged következtetni, hogy a szerződést akkor is megkötötték volna, ha a fél a tisztességesen folytatott tárgyalások során megismerte volna a devizaárfolyam bank általi megállapításának részleteit. E kétségeket a jelen ügyben megerősíti az a tény, hogy felperes elismerte, hogy arra számított, hogy az árfolyamot objektív módon határozzák meg, megemlítve például az NBP (lengyel nemzeti bank) árfolyamát. Másrészt az alperes elismeri, hogy köteles volt a piaci, tehát lényegében szintén objektív árfolyamot alkalmazni. Lényegében tehát előfordulhat az a helyzet, hogy a felek azonos módon értelmezték az adott szerződési feltételt, amelyet – a Bíróság C-415/11. és C-421/14. sz. ügyekben hozott ítéleteiben említett jóhiszeműségi kötelezettségnek eleget téve – a tisztességesen folytatott tárgyalások során elfogadtak volna. Ez alátámasztja azt a további kérdést, hogy a felek arra vonatkozó ténylegesen egyező akarata, hogy objektív árfolyamot kell alkalmazni, lehetővé teszi-e a szóban forgó szerződési feltétel tisztességtelennek minősítését, vagy e tekintetben elháríthatók-e a szerződéses kétségek annak megállapítása érdekében, hogy a bank táblázatában található devizaárfolyam nem önkényesen megállapított árfolyam, hanem a banktörvény 69. és 111. cikkéből eredő szabadság keretében, azonban kizárólag a piaci értékek határai között kialakított árfolyam.
- 9 A fent említett valamennyi előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés releváns a 93/13 irányelv vizsgált rendelkezéseiből eredő, megfelelő normatív szabályok meghatározása szempontjából, és következésképpen nagy jelentőséggel bír a nemzeti jogi rendelkezések szempontjából. Tekintettel a különböző bankokkal

szemben a nemzeti bíróságok előtt folyamatban lévő ügyek jelentős számára, amely bankok első és a legfontosabb érvként az átváltási árfolyamok kialakításával kapcsolatban az önkényesség hiányára hivatkoznak, a Bíróság válasza rendkívül hasznos lesz nemcsak az alapeljárás, hanem több más ilyen nemzeti jogvita megoldása szempontjából is. Az első kérdésre adott nemleges válasz lényegében lehetővé teszi a hasonló ügyek gyors rendezését anélkül, hogy más kérdéseket, köztük az árfolyamkockázatot vizsgálni kellene.

- 10 Az igenlő választ megerősíti az a tény, hogy a több évtizedre (a jelen ügyben 40 évre) kötött, devizához kötött jelzálogfedeztetű kölcsönszerződés típusa valószínűleg lehetetlenné teszi egy szerződési feltétel olyan módon történő egyértelmű megfogalmazását, hogy az a szerződés teljes időtartama alatt alkalmazható legyen. Mivel az NBP (lengyel nemzeti bank) 18 éven keresztül három alkalommal is módosította a devizaárfolyamok meghatározására vonatkozó szabályokat, jogosnak tűnik az azzal kapcsolatos kétség, hogy elvárható-e, hogy a kereskedelmi bank e kérdésben, és pedig ilyen hosszú időtartamra, egyértelmű megoldást tudjon találni.
- 11 Egy olyan matematikai képletre való hivatkozás alapján, amely figyelembe veszi a Reuters és Bloomberg információszolgáltatási oldalain közölt, árréssel kiigazított bankközi piaci árfolyamokat, előfordulhat, hogy a szerződési feltétel nem felel meg az egyértelműség és bizonyosság követelményének. Tekintettel ugyanis a szerződés ilyen hosszú időtartamára és a gazdasági helyzet előreláthatatlanságára, az ilyen információs szolgáltatások adataira való hivatkozás elégtelennek bizonyulhat, mivel azok megbízhatósága nem ellenőrizhető. Meg kell azonban állapítani, hogy mivel az NBP (lengyel nemzeti bank) árfolyama a kereskedelmi bankok (köztük az alperes bank) táblázataiban rögzített árfolyamok eredménye, a szerződésben az NBP (lengyel nemzeti bank) árfolyamára való hivatkozás kapcsán a kereskedelmi bankok NBP (lengyel nemzeti bank) árfolyamára gyakorolt közvetett hatása miatt felmerülhet ezen árfolyam megállapításának önkényessége is. Kétségek merülhetnek fel azzal kapcsolatban is, hogy az NBP (lengyel nemzeti bank) árfolyama objektív és a kereskedelmi bankok szándékától független mutatónak tekinthető-e. Ilyen körülmények között talán az egyetlen – bár meglehetősen általános – szerződési feltétel olyan lenne, amely a piaci devizavételi és -eladási árfolyamokra hivatkozik. Ugyanakkor a vitatott szerződési feltétel bizonyos általánossága az irányelv 3. cikkének (1) bekezdésére tekintettel a több évtizedre kötött, külföldi pénznemben indexált kölcsönszerződés jellegével igazolható. Ugyanakkor az, hogy a bank számára – kizárólag a piaci érték korlátai között – bizonyos mozgásteret engednek az átváltási árfolyamok megállapításában, megakadályozza, hogy az ilyen szerződési feltételt olyan rendelkezésnek minősítsék, amely az irányelv 4. cikke (1) bekezdésének megfelelően a fogyasztó kárára jelentős egyenlőtlenséget idéz elő. A nemzeti szabályozás nem tiltja meg a banknak, hogy saját átváltási árfolyamát a banktörvény 69. vagy 111. cikkének megfelelően állapítsa meg, a szabad piac pedig a valós objektív árfolyam megfelelő garanciája lehetne.

- 12 A második kérdésre adott igenlő választ illetően meg kell állapítani, hogy mivel a 93/13 irányelv különbséget tesz valamely nem egyértelmű szerződési feltétel 5. cikke szerinti törlésének lehetősége és a vitatott rendelkezés törlésének ezen irányelv 6. cikkében foglalt kötelezettsége között, úgy tűnik, hogy először is a kevésbé szigorú megoldást kell alkalmazni, és meg kell kísérelni a szerződéses kétértelműség megszüntetését, amely a felek akaratának megfelelően lehetővé teszi a szerződés egészének fenntartását. A felek akaratának megállapítására a kc 65. cikke szolgálhat. Emellett szól az a tény, hogy a felek jelezték, hogy a szerződésnek megfelelően az átváltási árfolyamoknak objektíveknek kell lenniük, amit az alperes piaci árfolyamként értett, a felpereseknek pedig nem volt e tekintetben egyértelmű álláspontja, példálózó jelleggel utaltak az NBP (lengyel nemzeti bank) árfolyamára.
- 13 Különösen a C-421/14. sz. ügyben hozott ítéletben a Bíróság rámutatott arra, hogy a nemzeti bíróság feladata, hogy az említett szempontok alapján az adott tényállás sajátos körülményei függvényében az adott szerződési feltétel konkrét minősítéséről döntsön (57. pont). Ezen ítélet 61. pontjában megállapításra került, hogy az ezen irányelv 4. cikke (1) bekezdésének megfelelően valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegét a szerződéskötés időpontjában a szerződés tárgyát képező áru vagy szolgáltatás természetének, valamint a szerződéskötés valamennyi körülményének figyelembevételével kell megítélni. Ezen ítélet nyomán utalni kell az abban hivatkozott C-243/08. sz. ügyben hozott ítéletre (39. pont), amely kimondja, hogy az irányelv 4. cikke szerint egy szerződési feltétel tisztességtelen jellegét az e szerződés tárgyát képező áruk vagy szolgáltatások természetének figyelembevételével, és a szerződés megkötésének időpontjában fennálló, a szerződés megkötését kísérő összes körülményre hivatkozva kell megítélni (a Bíróság hasonlóképpen rendelkezett a C-415/11. sz. ügyben hozott ítélet 71. pontjában).
- 14 Ezenkívül meg kell jegyezni, hogy a vitatott szerződési feltétel – noha nem kellően pontos – nem teszi lehetővé az alperes bank rosszhiszeműségének megállapítását, mivel a szerződés általa képviselt értelmezésével összhangban a szerződés teljesítésének teljes időtartama alatt, tehát azon időtartam alatt, amikor a szerződési feltételek tisztességtelen jellegének kérdése nem merült fel, a piaci árfolyamokat alkalmazta. E tekintetben nem lehet a banknak azt a szándékot tulajdonítani, hogy szerződéses kikötést azzal a céllal dolgozta ki, hogy a fogyasztónak a piaci devizaárfolyamtól eltérő önkényes devizaárfolyam alkalmazásával ártson. Az ilyen típusú kölcsönszerződésekben szereplő hasonló szerződési feltételek más bankoknál is bevett gyakorlat részét képezték. Gazdasági megfontolások is szólhatnak annak megállapítása mellett, hogy ezen átváltási árfolyamok piaci árfolyamok. Meg kell állapítani, hogy még annak elfogadása is, hogy valamely bank a piaci értékek keretében szabadon állapíthatja meg az átváltási árfolyamokat, azt eredményezi, hogy az adósok a jelen ügyben gazdasági szempontból kedvezőbb helyzetben vannak, mintha PLN kölcsönszerződést az arra irányadó kamattal kötöttek volna meg.